

Prof. dr Maja Stanivuković:
POJEDINAC PRED SUDOM EVROPSKIH ZAJEDNICA
Službeni glasnik, Beograd, 2007.*

Sud evropskih zajednica (Sud pravde evropskih zajednica, Evropski sud pravde, kako se još naziva) je sudski organ koji, zajedno sa sudovima država članica, čini temelj pravosudnog sistema Evropske unije. Prema Ugovoru o osnivanju Evropske zajednice, zadatak Suda je da obezbedi da se prilikom primene i tumačenja Ugovora poštuje pravo. Međutim, njegov značaj za razvoj prava EZ i uticaj na proces integracije država koje je čine mnogo je veći nego što bi se moglo pretpostaviti na osnovu tako definisanog zadatka. Sud EZ je, naime, svojim tumačenjem odredaba Ugovora o osnivanju dosledno radio na proširivanju nadležnosti Zajednice i van okvira koji su njime ustanovljeni. Takođe, njegovim odlukama su uspostavljena pravila o neposrednoj primeni odredaba Ugovora o osnivanju, o prioritetu u primeni prava Zajednice u odnosu na nacionalno pravo država članica itd.

Uprkos presudnom značaju koji Sud ima kada je reč o pravnom sistemu Zajednice, kao i iskazanoj želji Srbije za priključenjem Evropskoj uniji, malobrojne su knjige na srpskom jeziku koje se neposredno bave Sudom EZ. Značajan doprinos naporima da se ovakvo stanje izmeni je objavljivanje knjige *Pojedinac pred Sudom evropskih zajednica*, dr Maje Stanivuković, profesora Pravnog fakulteta u Novom Sadu. U fokusu knjige objavljene tokom 2007. godine nalazi se položaj fizičkih i pravnih lica privatnog prava u postupku pred Sudom EZ, odnosno, mogućnost da se ova lica obrate Sudu EZ radi zaštite svojih subjektivnih prava. Međutim, autor se takođe bavi drugim, opštim pitanjima vezanim za organizaciju i rad Suda EZ, čije je razjašnjenje prosečnom čitaocu, bez obzira na pravničko obrazovanje, neophodno za razumevanje centralne teme knjige.

Posle uvodnih napomena o sudskoj zaštiti u EU datih u prvoj glavi, autor se u drugoj glavi bavi najvažnijim pravilima vezanim za organizaciju Suda EZ i Prvostepenog suda, koji je od 1989. godine sastavni deo njegove strukture. Ova glava sadrži i pregled najznačajnijih pravila koja se odnose na sudije i opšte pravo-

* Rad primljen: 04. VII 2008. godine.

braniocce, njihovo imenovanje, položaj itd. Od posebnog praktičnog značaja za istraživače koji imaju ambiciju da se bave praksom Suda EZ jeste detaljno uputstvo o načinu pretrage baze sudske prakse putem interneta, koje je takode dato na ovom mestu.

Treća glava se odnosi na nadležnost Suda evropskih zajednica. Između više kriterijuma podele nadležnosti, autor se opredeljuje za kriterijum zasnovan na načinu pokretanja postupka. Prema načinu pokretanja postupka pred Sudom, razlikuju su postupci pokrenuti tužbom i postupci pokrenuti na osnovu predloga nacionalnog suda za donošenje odluke o prethodnom pitanju. Ovim postupcima autor dodaje i postupke pokrenute na osnovu zahteva Sudu za ocenu da li je međunarodni ugovor koji Zajednica namerava da zaključi u skladu sa Ugovorom o osnivanju. U nastavku treće glave se govori o dva najčešća vida postupaka pred sudom, tj. o tužbama i predlozima za odlučivanje o prethodnom pitanju. Autor ukazuje na to da se tužbe pred Sudom EZ mogu podeliti na tužbe protiv Zajednice i njenih organa, tužbe protiv država članica i tužbe na osnovu arbitražnih sporazuma. Takode, tužbe podnete protiv Zajednice i njenih organa se dalje mogu podeliti na tužbe za poništaj, tužbe radi utvrđivanja propuštanja i tužbe za naknadu štete. Ovaj deo knjige sadrži i kratak osvrt na pravila o raspodeli nadležnosti između Suda EZ i Prvostepenog suda, kao i pravila o načinu rada Suda EZ.

Pravilima postupka pred Sudom EZ je posvećena četvrta glava. Navedeni su stadijumi postupka pokrenutog tužbom, a zatim date specifičnosti postupka koji se pokreće zahtevom za odlučivanje o prethodnom pitanju. Jedan deo je posvećen učesnicima u postupku i pitanjima koja lica mogu biti stranke i umešači, kao i zastupanju stranaka. Izlaganje u ovoj glavi prati dinamiku sudskog postupka, tako da se u njenom drugom delu govori o vrstama odluka, njihovom objavljivanju, troškovima postupka i izvršenju odluka.

Centralni deo i najobimnija glava knjige je peta glava. Ona nosi naslov „Zaštita subjektivnih prava pred Sudom evropskih zajednica”. Na ovom mestu, prof. Stanivuković se bavi Sudom EZ kao forumom kome se fizička i pravna lica mogu obratiti radi zaštite svojih prava, u slučaju da je do povrede došlo kršenjem primarnog ili sekundarnog zakonodavstva Zajednice. Autor obrađuje sedam različitih pravnih sredstava koja privatnopravni subjekti mogu koristiti kako bi, direktno ili indirektno, obezbedili zaštitu subjektivnih prava. To su: tužbe za poništaj akta Zajednice, tužbe za utvrđivanje propuštanja, predlozi za odlučivanje o prethodnom pitanju, prigovori nezakonitosti, tužbe za naknadu štete, zahtevi za reviziju kazni i tužbe za poništaj odluka apelacionih odbora u oblasti žigova, dizajna i biljnih vrsta. Pri tome, daleko najveća pažnja je posvećena tužbama za poništaj akata Zajednice i, naročito, predlozima za odlučivanje o prethodnom pitanju. Podnošenjem tužbe za poništaj, Sudu EZ se omogućuje da stavi van snage opšti ili pojedinačni akt institucija Zajednice za koji nađe da je nezakonit. Međutim, za razliku od država članica i ovlašćenih institucija Zajednice, fizička i pravna lica imaju procesnu legitimaciju u tom postupku samo ako uspeju da dokažu postojanje pravnog interesa za podnošenje tužbe. Upravo je iz ovog razloga značajno to što je autor detaljno obradio pitanje procesne legitimacije fizičkih i pravnih lica, obuhvativši ne samo pravila iz Ugovora o osnivanju u vezi sa pravom fizičkih i pravnih lica

na podnošenje tužbe za poništaj, već i tumačenje ovih pravila u praksi Suda EZ. Takođe, dat je i prikaz specifičnih pravila koja se odnose na procesnu legitimaciju privatnog tužioca u oblast dämpfunga, subvencija i zaštite konkurencije.

Najveći broj predmeta koji danas dolaze pred Sud EZ rezultat su predloga za donošenje odluka o prethodnom pitanju podnetih od strane nacionalnih sudova. Reč je o pravnom sredstvu koje Sudu EZ omogućuje da delimično zadrži kontrolu nad načinom na koji sudovi država članica primenjuju pravo Zajednice. Nacionalni sudovi, prilikom primene prava Zajednice, imaju pravo, a u određenim slučajevima i dužnost, da se obrate Sudu EZ radi tumačenja neke odredbe prava Zajednice, ako je to neophodno da bi nacionalni sud rešio spor. Takođe, ova vrsta postupka daje fizičkim i pravnim licima mogućnost da posredno osporavaju zakonitost pojedinih akata institucija Zajednice, pa čak i akata država članica suprotnih prava Zajednice, tako što će ubediti sud države članice pred kojim se odvija postupak da je neophodno podnošenje zahteva za odlučivanje o prethodnom pitanju. Mesto koje ovo pravno sredstvo ima u knjizi prof. Stanivuković je srazmerno njegovom ogromnom značaju za primenu i tumačenje prava Zajednice. Autor se detaljno bavi svim aspektima postupka po predlogu za odlučivanje o prethodnom pitanju, od ciljeva i prirode postupka, preko zakonskih osnova za odlučivanje Suda EZ, do dejstava odluka donetih u tom postupku.

Šesta glava knjige je posvećena ulozi sudova država članica u pravnom sistemu Evropske unije. U suštini, ovde je učinjen osvrt na prava i dužnosti koje nacionalni sudovi imaju prilikom primene prava Zajednice. Pažnja je usmerena na ovlašćenje nacionalnih sudova da primenjuju procesna pravila sopstvenog prava i na ograničenja tih ovlašćenja, na mogućnost da nacionalni sud privremeno obustavi primenu akta Zajednice čija je punovažnost osporena i da dosudi naknadu štete za slučaj povrede prava Zajednice od strane države članice.

Na kraju, u sedmoj glavi, autor govori o uticaju Suda EZ na razvoj pravnog sistema Zajednice i o potrebi reforme sudskog sistema na čijem vrhu se nalazi ovaj sud. Uloga Suda EZ u pravnom sistemu EZ se može u potpunosti razumeti samo ako se ima u vidu njegova pravnostvaralačka funkcija. Stoga je važna činjenica da jedan deo knjige obrađuje način na koji odluke Suda EZ mogu predstavljati izvor prava. Prema gledištu autora, praksa Suda odlučujuće utiče na određivanje odnosa prava Zajednice i prava država članica i na shvatanje o podeli nadležnosti između Zajednice i njenih članica. Takođe, Sud prilikom odlučivanja definiše opšta pravna načela, zajednička za sve države članice, koja su upravo zahvaljujući nastojanjima Suda dobila karakter izvora prava, i tumači osnovne slobode ustanovljene Ugovorom o osnivanju. Odgovarajuća pažnja u knjizi je posvećena uticaju koji praksa Suda EZ ima na razvoj prava Zajednice u svakoj od ovih oblasti.

Prikaz knjige o kojoj je reč bio bi nepotpun bez isticanja jedne njene bitne karakteristike. Ona, naime, nudi uvid u neke od najznačajnijih odluka koje je Sud EZ doneo tokom svog postojanja, i to na dva načina. Prvo, mnoga pravila su ilustrovana kroz prikaz odluka u kojima je Sud dao njihovo tumačenje. Kako sam autor ističe, pojedine norme iz prava Zajednice se ne mogu objasniti bez analize sudskih odluka. Osim toga, u prilogu knjige je dat prevod na srpski jezik 31 oda-

brane presude Suda EZ. Pored toga što su u knjizi obrađene sve najvažnije odredbe primarnog i sekundarnog zakonodavstva Zajednice koje se odnose na Sud EZ, upravo ovo insistiranje na praksi Suda čini knjigu dr Stanivuković izuzetno korisnim vodičem za sve one koji žele da se upoznaju sa njegovom organizacijom i radom, bez obzira da li je reč o studentima prava ili pravnicima praktičarima.

Mr Petar Đundić
asistent Pravnog fakulteta u Novom Sadu